

Smaa Meddelelser.

Nationalekonomiske «bevingede Ord». I. Hr. Oscar Arlaud har i sin bekjendte Bog samlet ikke saa faa politiske «bevingede Ord». Men af politisk-økonomiske har han i Grunden kun et eneste: «Ejendom er Tyveri». Dog bør vi vel hertil føje det siden 1873 saa bekjendte «Krach». Vilde vi optælle alle i en videre Forstand «nationaløkonomiske bevingede Ord», vilde vi naturligvis faa en meget længere Liste: saa kunde vi jo (— selv om vi vogte os for at komme ind paa en saa uheldig Skraaplan som Hr. *D. C. R.* i Nationaløkonomisk Tidsskrift Bd. II S. 73 —) tage Ord som: «en Arbejder er sin Løn værd», «time is money» og mange flere med. Men af i strengere Forstand «nationaløkonomiske bevingede Ord», af Ord der oprindeligt ere fremkomne i en bestemt nationaløkonomisk Forbindelse og ogsaa fremdeles udelukkende eller dog overvejende bruges i saadanne Forbindelser, — findes der i Hr. Arlauds Samling vistnok ikke flere end de to nævnte. — Der kunde imidlertid være Anledning til at nævne adskillige til: nævne vi de politiske Partier «Whig» og «Tory», kunne vi ogsaa nævne Økonomernes: «Manchestermand» og «Kathedersocialist», og skulle «Sans-Culotterne» (der forøvrigt ikke egl. betyder «Buxeløs» men «uden Knæbenklæder») have en Plads, kunde en saadan maaske ogsaa indrømmes Slikordene: «Socialist», «Socialdemokrat».

Forøvrigt kunne Socialisterne jo ikke beklage sig, da de i alt Fald have én Repræsentant, Proudhon, i Hr. Arlauds Bog.

Smaa Meddelelser.

Nationalekonomiske «bevingede Ord». I. Hr. Oscar Arlaud har i sin bekjendte Bog samlet ikke saa faa politiske «bevingede Ord». Men af politisk-økonomiske har han i Grunden kun et eneste: «Ejendom er Tyveri». Dog bør vi vel hertil føje det siden 1873 saa bekjendte «Krach». Vilde vi optælle alle i en videre Forstand «nationaløkonomiske bevingede Ord», vilde vi naturligvis faa en meget længere Liste: saa kunde vi jo (— selv om vi vogte os for at komme ind paa en saa uheldig Skraaplan som Hr. *D. C. R.* i Nationaløkonomisk Tidsskrift Bd. II S. 73 —) tage Ord som: «en Arbejder er sin Løn værd», «time is money» og mange flere med. Men af i strengere Forstand «nationaløkonomiske bevingede Ord», af Ord der oprindeligt ere fremkomne i en bestemt nationaløkonomisk Forbindelse og ogsaa fremdeles udelukkende eller dog overvejende bruges i saadanne Forbindelser, — findes der i Hr. Arlauds Samling vistnok ikke flere end de to nævnte. — Der kunde imidlertid være Anledning til at nævne adskillige til: nævne vi de politiske Partier «Whig» og «Tory», kunne vi ogsaa nævne Økonomernes: «Manchestermand» og «Kathedersocialist», og skulle «Sans-Culotterne» (der forøvrigt ikke egl. betyder «Buxeløs» men «uden Knæbenklæder») have en Plads, kunde en saadan maaske ogsaa indrømmes Slikordene: «Socialist», «Socialdemokrat».

Forøvrigt kunne Socialisterne jo ikke beklage sig, da de i alt Fald have én Repræsentant, Proudhon, i Hr. Arlauds Bog.

Men deres Modstandere kunne beklage sig! Thi Udtrykket for den økonomiske Opfattelse, der er den socialistiske diametralt modsat, savnes: det nationaløkonomiske Stikord; der er det mest karakteristiske, det mest kjendte, og det mest brugte af alle, langt mere kjendt og brugt end sit Modstykke, det Proudhon'ske Ord, — er: **laissez faire, laissez passer!** Dette var den Sætning, i hvilken Gournay (f. 1712, d. 1759) gav sin og andre Fysiokraters Opfattelse af den økonomiske Frihed Udtryk. Gournay, der navnlig var praktisk Forretnings- og Embedsmand, har ikke efterladt sig Skrifter: han lod ikke sine Udarbejdelser trykke, og senere ere hans Manuskripter gaaede tabt. Det, man véd om hans økonomiske Anskuelse, har man fra Turgots «Eloge de Gournay» og Dupont de Nemours's biografiske Notits. Med Ordet «laissez faire» vilde han og Fysiokraterne hævde Arbejdets, med «laissez passer» Handelens Frihed. — Forøvrigt kan Ordet forfølges noget længere tilbage: «laissez-nous faire» var (fortæller Turgot) det Svar, Legendre gav Colbert, da denne spurgte om de bedste Midler til at hjælpe paa Handelen.

Som et Modstykke til det liberalistiske: «laissez faire, laissez passer» staar altsaa det socialistiske: «**Ejendom er Tyveri.**» — Proudhon havde en Forkjærlighed for aldeles urimeligt voldsomme Udtryk, Udtryk der vare beregnede paa at vække Opmærksomhed, paa at «forbavse og forskrække Læseren». Han gav efter for denne Forkjærlighed, da han udtalte hint berømte Ord. Men den i og for sig ikke saa forfærdelige Tanke, det skulde udtrykke, vilde være bleven langt mindre misforstaaet, naar han havde valgt et mindre forfærdeligt Udtryk. Det er bekjendt, at Proudhons egen Begejstring for Ordet «Ejendom er Tyveri» (eller, rettere forstaaet, for den Tanke, der laa bag det) gik over alle Grænser, at hans Tro paa hans Bogs vidunderlige og overnaturlige Magt antog de mest utrolige Dimensioner (jfr. Artiklen «Proudhon» i Nationaløk. Tidsskr. VI, 97 fg.) Det er endvidere bekjendt, at Skjæbnen spillede ham det Puds, at det Ord, han var saa stolt af, allerede tidligere var blevet brugt, nemlig af den bekjendte Revolutionsmand Brissot. Derimod vides det neppe af Alle, hvorledes Brissot paa sine

ældre Dage søgte at reducere sin Afhandling om Ejendom og Tyveri til et slet og ret Skoledrenge-Produkt. I sine Memoirer (Paris 1830, I, 38) skriver Brissot, at denne Afhandling ikke var Andet end «et Slags Kunststykke (tour de force), et Forsøg paa at forsvare et Paradoxon, jeg havde fremsat i en Forening. Min Ven Goussard havde paataget sig at svare mig; han gjorde det, jeg har endnu hans Manuskript. Denne senere flere Gange trykte Afhandling har været Kilden til Bagvaskelser af mig. . . . Man har stillet mig frem for Offenligheden som en Forsvarer af Tyveri og Menneskeæderi. I Virkeligheden var denne Brochure kun et Skoledrenge-Arbejde, kun en af disse paradoxe Paastande, som et ungt Menneske, der ved sin Debut paa den filosofiske Bane søger at fjerne sig fra den slagne Vej, forsvarer. Jeg havde i denne Bog villet bevise, at den sociale Ejendom ikke var baseret paa Naturtilstanden, at der under Naturtilstanden ikke kunde være Tale om Tyveri, og at Menneskeæderi under denne Tilstand slet ikke var nogen Forbrydelse. Den første Mening, med Hensyn til Tyveri og Ejendom, kunde forsvares; jeg har senere ogsaa fundet den hos Montaigne og Rousseau, og det er muligt at bevise den geometrisk. Kun er Anvendelsen af denne Doktrin paa Samfundstilstanden fordømmelig; men jeg havde draget omhyggelig Omsorg for at protestere mod en saadan Anvendelse.» Hvor underligt uklart dette Stykke end er affattet, fremgaar det dog tydeligt nok af det, at der mellem Brissots og Proudhons «Ejendom er Tyveri» er en himmelvid Forskjel.

Omtrent af samme Alder som det Proudhon'ske Ord (der er fra 1840) ere Ordene Socialisme og Manchesterparti, Manchestermand etc. L. Reybaud paastaar, at han er den Første der, i 1835 eller 1836, har brugt Ordet **Socialisme**. Heraf er bleven dannet **Socialist**, der bruges af de fleste Nationer, medens Tyskerne desforuden bruge Benævnelsen **Socialdemokrat**. — Det andet af de nævnte to Ord, **Manchesterparti** er vistnok opstaaet i 1839, eller saa omtrent. I det nævnte Aar indgik Handelskamret i Manchester med et Andragende om de engelske Kornloves Ophævelse, hvilket Andragende var forfattet af Cobden, Hovedmanden for Agitationen mod Kornlovene. I

samme By stillede «Manchester Times» sig, tidligere end noget andet Blad til det Cobden'ske Frihandelspartis Tjeneste. Manchester havde vel været et Hovedcentrum for den Cobden'ske Bevægelse; men Bestræbelser, der gik i modsat Retning, kom dog ogsaa snart til Orde her, og det er overhovedet med tvivlsom Ret, at man gav Bevægelsen Navn efter denne Industri-Stad.

Benævnelsen «Manchestermand» har man vedblevet og vedbliver man at bruge, trods Protester fra dem, paa hvem den anvendes. Det antages nemlig ofte, at der i Betegnelsen ligger en Beskyldning for «Materialisme», «daarlig Patriotisme» etc. Og saadanne Beskyldninger synes man ikke om. Ogsaa H. B. Oppenheim har paa Frihandelsmændenes Vegne protesteret imod, at de faa «Ordet Manchesterskole kastet i Hovedet paa sig, hver Gang de ikke kunne gaa ind paa et eller andet bureaukratisk Samfundsfrelse-System». Og han tilføjer: «det kommer overhovedet meget lidet an paa disse Stik- eller Haansord». Alligevel er det netop samme Oppenheim, der har indført og gjort sit Bedste for at faa videre udbredt «Stik- og Haansordet» **Kathedersocialist**. Det var i 1871, at Oppenheim i en Artikel i det berlinske Blad «National-Zeitung» første Gang brugte Ordet «Kathedersocialisme» (Jfr. hans Bog: Der Kathedersocialismus. Berlin, 1872). Imod Udtrykket rejste der sig øjeblikkeligt talrige og meget heftige Protester; særlig gjorde Brentano gjældende, at hans Meningsfæller ikke burde betegnes som «Kathedersocialister» men som «realistiske» Økonomer. Men Protesterne hjalp ikke: Oppenheim fik Glæde af sin Opfindelse; hans Udtryk slog an, fik Borgerret, blev almindeligt antaget, og gik over i fremmede Sprog. Dog have Englænderne ikke formaaet at give det nogen engelsk Form, og den franske Oversættelse, «socialisme de la chaire», er tung og falder daarligt. Italienerne kjende godt «il socialismo della cattedra». — Oppenheim betegnede ogsaa Kathedersocialisterne som «Süßwassersocialisten»; men dette Udtryk gjorde ingen Lykke. — Mange af dem ere, paastaa Tyskerne, «Gefühlssocialisten». — Selv kaldte de sig, da de i Oktober 1872 første Gang samledes i Eisenach, «Socialpolitikere», og den

Forening, de her stiftede, blev døbt: «Foreningen for Socialpolitik». Ved denne Lejlighed var det, at de benyttede det bekjendte Udtryk «**ethisches Pathos**». — Dette Udtryk blev et Slags Motto for Kathedersocialisterne, medens Frihandelsmændenes (specielt Cobden Club's) Motto lød: «**free trade; peace; goodwill among nations.**» Det socialistiske, specielt «Internationales», Motto er derimod: «**pas de droits sans devoirs, pas de devoirs sans droits.**» Hos Socialisterne lod der sig forøvrigt samle en stor Masse «bevingede Ord». I Retning af Ord ere de uhyre opfindsomme.

A. P.
